

Wieringen en de Afsluitdijk, alweer 75 jaar met elkaar verbonden

Tekst: Menno Smit

In de twee voorgaande afleveringen vertelden we over het eiland Wieringen vóór de Afsluitdijk en de veranderingen door de aanleg van deze dijk. Wieringen veranderde van een geïsoleerd eiland in een deel van het vasteland van Noord-Holland met alle gevolgen van dien. Hier gaan we in op een aantal ontwikkelingen in de 75 jaar na de aanleg van de Afsluitdijk.

9 juni 2007. Tijdens het Botterevenement waren er 7 Wieringer aken in de haven van Den Oever. Hier de WR 4 (Kees Hos), WR 167 (J. van Leer-sum), WR 17 (Petra Boer-Harskamp) en daarachter de WR 35 (Rob du Rieu).

Met de komst van de Afsluitdijk verdween de Zuiderzee. Maar wat was nu eigenlijk de Zuiderzee? In de tweede druk van de geïllustreerde encyclopedie van A. Winkler Prins (1888) wordt de Zuiderzee gerekend vanuit de 'kom' tot en met Ameland. In het handboek der Aardrijkskunde van H. Blink uit 1892 gaat de Zuiderzee tot aan de oostpunt van Terschelling, het Borndiep. Daar beginnen volgens hem de Friesche Wadden. In een oude schoolatlas van P.R. Bos uit 1897 staat het woord Zuiderzee afgedrukt in het zuidelijk bekken, de

kom. Tussen de eilanden Terschelling en Ameland en de vaste wal staat Friesche Wadden. Vooral de naamgeving van het gebied tussen de eilanden en Friesland was dus niet eenduidig. De eerste keer dat de naam Waddenzee opduikt, is rond 1900. Misschien als vertaling van de in het Duits toen al veel voorkomende naam Wattenmeer. Officieel wordt de naam Waddenzee waarschijnlijk voor het eerst gebruikt in de Visscherijwet van 1908. Bij het in werking treden van deze wet in 1911 is als grens tussen de Waddenzee en de Zui-

derzee aangenomen 'de lijn gaande van het licht van de Ven (ten noorden van Enkhuizen) naar de molen op het Rode Klif bij Laaxum'. Het bleef ook voor de overheid een verwarrende zaak, want andere diensten gingen weer uit van een grotere Zuiderzee. Op verzoek van Ir. Lely kreeg het door de Afsluitdijk afgesloten gedeelte de naam IJsselmeer. De rest mocht wat hem betreft Zuiderzee blijven heten. Eind 1932 werd door de minister van Waterstaat meegedeeld dat "voor het overige gedeelte van de Zuiderzee

In de sluis de WR 164, gebouwd in 1921 door Ulbe Zwolsman te Workum. Eigenaars Jacob, Nan en Simon Tijssen. De aak is later verkocht aan het Zuiderzeemuseum en daar kapotgevroren en gesloopt. Daarnaast de WR 107 van Jan en Simon de Haan, aak vaart nu nog als de WR 167 van J. van Leersum. Verder de WR 47 en WR 147 "De Zeven Gebroeders, Ulbe Zwolsman 1920, eigenaars Gebr. Tijssen. Midden achter de WR 17 van Cor Zomerdijk, schip vaart nu nog als WR 17 van Petra Boer-Harskamp. Achterin de UK 25 van Meindert de Boer, bijgenaamd "Pekkie Tebak".

benoorden de Afsluitdijk (de naam) Waddenzee gebruikt zou worden". Pas toen verdween de naam Zuiderzee officieel naar de geschiedenisboeken. In de 34^e druk van de Bosatlas uit 1934 wordt voor het eerst de naam Waddenzee aangegeven voor het stuk ten noorden van de Afsluitdijk, nog duidelijk als tegenhanger van het IJsselmeer ten zuiden van de dijk. In de 37^e druk van 1947 staat de naam Waddenzee uiteindelijk voor het gehele Nederlandse Waddengebied.

Zuiderzeesteunwet

Deze wet was bedoeld om degenen die in hun beroepsuitoefening schade zouden ondervinden door de uitvoering van de Zuiderzeewerken, schadeloos te stellen. Het lijkt duidelijk, maar als het de overheid geld gaat kosten, blijken sommige zaken ineens toch minder duidelijk te zijn. Er was reeds onduidelijkheid én verschil van mening over de oorzaak van het verdwijnen van het zeewier. Volgens de vissers door de dijk, volgens de biologen door een wijdverbreide ziekte. Nu kwam daar ook nog de onduidelijkheid over de Zuiderzeesteunwet bij. In eerste instantie werd dit veroorzaakt doordat niet duidelijk was wie er recht had op een uitkering. In artikel 1 van de Zuiderzeesteunwet werd de Zuiderzee gedefinieerd als het gebied 'dat thans door den Afsluitdijk wordt afgesloten'. Hoewel de begrenzing van de Zuiderzee volgens Lely ruimer was, werd nu, om verwarring te voorkomen over wie wel of geen recht op een uitkering had,

gemakshalve de Afsluitdijk als grens genomen. Vissers en wierwinners die hun hoofd-middel van bestaan hadden verkregen bezuiden de dijk vielen onder de wet. Degenen die ten noorden hadden gewerkt, vielen erbuiten. Een duidelijke scheidslijn dus. Voor veel Wieringers lag de zaak echter niet zo simpel. De wierwinning en de diverse visserijen waren seizoenswerk en speelden zich opeenvolgend in de tijd en op verschillende plekken af, zowel aan de noordkant als aan de zuidkant van Wieringen. Doordat het wier na de afsluiting verdween, waren ook de alikruikenvissers en wierwinners die aan de noordkant hun bestaan hadden verworven gedupeerd. Zij

Loket ten behoeve van de Zuiderzeesteunwet in het Raadhuis van Wieringen (1928). Aan het loket Simon ten Bokkel van Zandburen.

hadden echter geen recht op steun. In de jaren dertig zijn dan ook vele brieven en reizen richting Den Haag gegaan, in de hoop op een tegemoetkoming uit de Zuiderzeesteunwet. In latere jaren zijn de grenzen voor steunverlening gelukkig wat versoepeld, maar de Zuiderzeesteunwet roept bij veel oudere Wieringers ook nu nog gemengde gevoelens op.

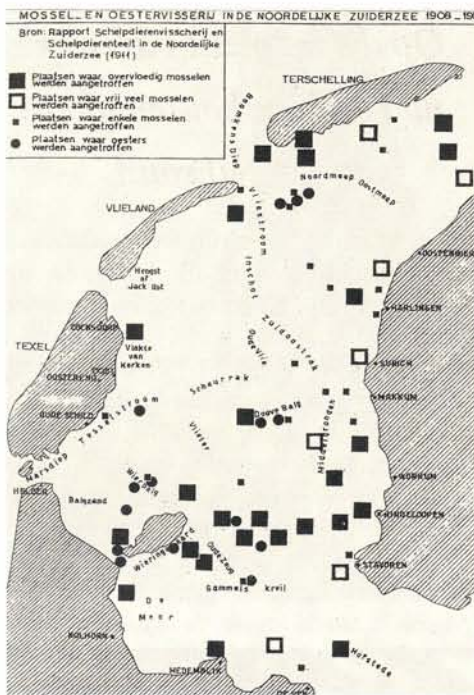
Haven van Den Oever

Ten opzichte van de andere, vroegere Zuiderzeehavens heeft Den Oever het grote voordeel dat het aan open zout water is blijven liggen. Aan de noordkant de Waddenzee, met op ruim een uur varen de Noordzee, aan de zuidzijde via de sluisen de route naar het IJsselmeer. De haven van Den Oever was flink vergroot door de uitvoering van de Zuiderzeewerken. In de jaren twintig was de Vissersha-

Overzicht van de havens van Den Oever rond 1970. Buitenhaven, Noorderhaven en Voorhaven zijn zout. Tussen Voorhaven en Binnenhaven ligt de Stevinsluis. De Binnenhaven en Zuiderhaven liggen dus aan de IJsselmeerkant. In de Binnenhaven liggen de schepen van de Wieringer IJsselmeervissers en wat losse pleziervaartuigen. In het zuidelijk gedeelte van de Zuiderhaven ligt de jachthaven Marina Den Oever, voor de rest is het natuurlijk gebied

ven al uitgebreid, na 1932 kwam daar de vroegere werkhaven van de Zuiderzeewerken bij (de huidige Noorderhaven). Zeker in de jaren dertig was deze ruimte hard nodig. De schepen uit De Haukes hadden nu hun ligplaats in Den Oever en daarnaast trok de overvloedige haringvangst veel schepen uit andere havens aan.

Mosselbanken in de noordelijke Zuiderzee in 1911. Opmerkelijk zijn de grote concentraties mosselen bezuiden de lijn Den Oever-Zurich, waar later de Afsluitdijk kwam. Juist in dat gebied visten de Wieringers op wilde mosselen voor de eendenhouderijen

Veranderende visserij na de afsluiting

Direct na de afsluiting van de Zuiderzee zet het proces van verzoeting van het IJsselmeewater in. Zoutwaterdieren, zoals haring, ansjovis, garnalen en mosselen, zijn gevangen door de Afsluitdijk en verdwijnen spoedig uit het verzoetende meer. Voor de Zuiderzeeharing waren de paaigronden in de Kom van de Zuiderzee definitief verloren gegaan en deze soort stierf dan ook uit. De ansjovis heeft het langer uitgehouden. In de eerste jaren na de afsluiting werd er bij de dijk goed ansjovis gevangen. Toch bleef de ansjovis ook daarna terugkomen naar de Waddenzee. De vangsten waren wisselend; eigenlijk net als vroeger in de Zuiderzee, 1954 en 1956 waren bijvoorbeeld jaren met een grote aanvoer. Vanaf 1964 was het echter ook met de ansjovis gedaan in de Waddenzee. Af en toe zwemt er nog wel eens een ansjovisje de Waddenzee binnen, maar er wordt niet meer gericht op gevestigd. Met de garnalen is het beter afgelopen. Vóór de afsluiting was het aantal garnalenvissers op Wieringen niet groot. De afvoer van het bederfelijke product van het eiland was te omslachtig. Pas na de verbinding met het vasteland in 1924 nam de aanvoer toe. Met het wegvallen van de wierwinning, de alikruiken en de haring werd de garnalenvisserij voor de Wieringer vissers steeds belangrijker.

Met de mosselen was het net als met de garnalen, ze verdwenen uit het IJsselmeer maar bleven in de Waddenzee. De ondergang van de wilde mosselbanken in het IJsselmeer was voor de Wieringers echter wel een flink verlies; ze visten hier namelijk dicht bij huis op de volwassen wilde mosselen voor de eendenhouderijen. Maar goed, de mosselvisserij bleef tenminste bestaan, alleen nu verder van huis op het Friesche en zelfs het Groninger Wad. Haring, ansjovis, garnalen en mosselen leven alleen in zoutwater. Er zijn echter ook vissoorten die zowel in zoet, als in zout water kunnen leven. Paling is bij de mensen het meest bekend. IJsselmeerpaling is tenslotte een begrip in heel Nederland. Maar ook spiering en bot overleefden aan beide zijden van de dijk. De Waddenzee spiering is wat groter dan de IJsselmeerspiering en is een trekvis, hij gaat naar de Noordzee en komt later weer terug. IJsselmeerspiering blijft noodgedwongen in het IJsselmeer, maar er wordt door Wieringers niet beroepsmatig op gevestigd.

De Afsluitdijk en daarmee het IJsselmeer heeft de vissers ook nieuwe soorten geschonken, namelijk de zoetwatervis. Er zijn helaas maar twee soorten die voor beroepsvissers interessant zijn, namelijk snoekbaars en de rode baars (niet te verwarren met roodbaars, een bij IJsland voorkomende zoutwatervis). De Wieringers richtten zich op het IJsselmeer voornamelijk op de paling, dit was tenslotte de vis waar men al meer dan honderd jaar op viste.

Verdwijnen van de Wieringeraak

In 1930 bestond de Wieringer vloot uit 182 schepen. Eigenlijk allemaal aken, blazertjes en andere kleine scheepjes die op Wieringen 'skuutjes' genoemd werden. Het aanzien van

Het lichten van een palingfuij door de bemanning van de aak WR 173, v.l.n.r. Cor Wit, Cees Rotgans en Broer Wit

De aanleg van de Afsluitdijk gaf grote veranderingen in de stroming en de hoogte van het water in de Waddenzee. Liep het water bij noordwesterstorm voorheen de Zuiderzee in, nu werd het opgestuwd tegen de dijk. Een flinke storm uit NW, samenvallend met springtij hoogwater zorgt dan ook nog steeds voor ondergelopen kades in de haven van Den Oever. De doorgang in de dijk tussen de haven en het dorp (de coupure) wordt dan gesloten, zodat in het dorp zelf de voeten droog blijven. Behalve de waterhoogte was ook het stromingspatroon veranderd. Dit leidde enkele jaren na de afsluiting al tot het dichtslibben van het Balgzand, het Amsteldiep en helaas ook het gebied rond de Buitenhaven van Den Oever. Het baggerprobleem werd snel groter. Werd rond 1940 jaarlijks 200.000 m3 gebaggerd, rond 1980 was dit 3.500.000 m3. In 1985 werd de zaak opgelost door de Buitenhaven met een dam af te sluiten en een doorgang te maken in de tegenover de havenmond liggende dam. Hierdoor komt de scheepvaart via de spuikom van de Stevinssluisen direct in dieper water terecht.

'Zoute' waddenjachthaven zou misschien een mooie toekomstige bestemming voor de Waddenhaven kunnen zijn.

In 2000 is in de dam uit 1985 weer een doorgang gemaakt. Door de Buitenhaven aan de noordzijde af te sluiten, is een nieuwe haven ontstaan: de Waddenhaven. Aan de drijvende steigers in deze haven vinden Zeeuwse mosselschepen, opgelegde kokkelschepen en passanten uit de pleziervaart een ligplaats. 'Zoute' waddenjachthaven zou misschien een mooie toekomstige bestemming voor de Waddenhaven kunnen zijn. Den Oever heeft zich na 1932 dus ontwikkeld tot een drukke en veelzijdige haven met sportvisserij, bruine vloot, een droogdok, pleziervaart en nog heel veel vissersschepen. Het ruime haventerrein (het vroegere opslagterrein van de Zuiderzeewerken) biedt nu plaats aan een moderne Visafslag, een Visserijcoöperatie, een visgroothandel, een scheepstimmerbedrijf en een visrestaurant. Op de kade hebben de vissers ook nog ruimte voor het herstellen van de netten.

de vloot begon echter te veranderen. In 1917 was voor het eerst een nieuwe aak uitgerust met een motor. Het was de WR 55 die gebouwd was in Workum. In hetzelfde jaar volgde een tweede. Gelukkig zaten er ook nog zeilen op deze schepen, want in 1918 gingen ook deze gemotoriseerde aken weer vissen onder zeil omdat er geen brandstof te krijgen was. Pas in de jaren dertig kwam de motorisering goed op gang. In 1930 waren er nog maar 28 schepen gemotoriseerd, in 1937 was dit aantal gestegen tot 103. Voor het grootste deel waren het houten zeilschepen, waarbij de motor duidelijk nog de functie had van hulpmotor.

Maar dat was niet de enige verandering. Het ijzeren schip had namelijk zijn intrede gedaan. In de jaren twintig hadden de eerste ijzeren schepen met een hulpmotor nog wel de vorm van een (grote) aak en waren ze ook uitgerust met zeilen. Aan het eind van de jaren twintig ontstond echter een geheel nieuw scheepstype, de motorkotter. De kotter bleek in combinatie met een flinke motor een zeer efficiënt schip, waarmee goed verdiend kon worden, vooral bij windstil weer. In het begin waren de kotters nog wel voorzien van zeilen, maar naarmate de motoren betrouwbaarder werden, verdwenen de zeilen. In de tweede helft van de jaren twintig waren het vooral de Tesselaars die veel kotters lieten bouwen, de Wieringer vissers volgden in de jaren dertig. Het zou het begin van het einde inluiden voor het scheepstype aak.

In de Tweede Wereldoorlog werden veel aken gevorderd door de Duitse bezetter. De schepen werden ontdaan van alle tuigage, inclusief de mast. Vervolgens werden ze grijs geschilderd en naar de Elbe gevaren, waar ze werden uitgerust met rookpotten om geallieerde vliegtuigen bij een aanval met een rookgordijn te hinderen. Aken die niet gevorderd werden, konden in de oorlog nog wel wat verdienen omdat ze nog steeds op de zeilen konden vissen, wind was in die jaren namelijk meestal ruimer voorhanden dan de schaarse brandstof.

Na de oorlog gaat het snel bergafwaarts met de houten aken. In de periode 1950 – 1960 worden ze langzamerhand uit de vaart genomen. Op het IJsselmeer werd er rond 1960 nog wel mee gevestigd. Op het zoute water waren de aken onderhand vervangen door stalen kotters. De zeilvoering van de aken was in die laatste jaren ook veranderd. Doordat ze een hulpmotor hadden was het grootzeil kleiner geworden en vlakker gesneden, het diende eigenlijk meer als steunzeil dan als zeil voor de voortstuwing. In het begin van de jaren zestig verdwenen de aken uit de visserij. Veel

Op dit moment varen er nog vijftien houten aken onder zeil rond.

schepen teerden langzaam weg, andere bleven nog wel in de vaart als plezierschip en sportvisboot al of niet met betalende gasten.

Toch niet helemaal verdwenen

Hoewel de Wieringeraak definitief uit de beroepsmatige visserij is verdwenen, zijn ze niet volledig uit het beeld verdwenen. Op dit moment varen er nog vijftien houten aken onder zeil rond. Dertien met een WR-registratienummer, daarnaast de TX 58 en de WK 1. Voor de volledigheid volgen hier de Wierin-

ger nummers: WR 4, WR 6, WR 12, WR 17, WR 35, WR 48, WR 53, WR 54, WR 151, WR 167, WR 173, WR 179 en WR 60 (blazertje). De ligplaatsen zijn verspreid; drie aken varen vanuit het havenetje van het Zuiderzeemuseum, verder liggen ze in Workum, Oostmahorn, Hoorn, Kortenhoeve en Giethoorn.

De WR 4 en de WR 173 hebben hun thuishaven nog in Den Oever (en in de winter te De Haukes). De WR 4 is door Kees Hos gered van de ondergang. Het schip is eigenlijk nieuw, het oude hout is slechts gebruikt om zo precies mogelijk de vorm van de oorspronkelijke aak na te bouwen. Kees kreeg het restant van het schip in april 1999 per dieplader in de tuin afgeleverd. Vijf jaar later werd de WR 4, volledig vernieuwd, in De Haukes weer te water gelaten. De WR 173 is van De Vereniging Aak. In 1960 is dit schip uit de visserij verdwenen.

Renovatie van de WR 173 in loods van Van Zoonen te De Haukes. Bakboord achter Ivor Klink, in de kuip Klaas Tijssen en op klompen Menno Smit (auteur van dit artikel), stuurboord Rinze Wiegersma en Louis Koolen

Vissen met de tobel in bevroren Noorderhaven tijdens de strenge winter van 1941. Nan en Cor van Dirk Tijssen en Boza, een italiaanse granito-werker, die uit Den Helder naar Hippolytushoef geëvacueerd was.

De eerste jaren diende de aak als varende buitenhuisje, later werd er ook mee gecharterd. In 1976 werd het schip aangekocht door de Stichting Oud Wieringen. Hieruit ontstond in 1991 De Vereniging Aak, die het schip nu nog in bezit heeft. Vorig jaar heeft de WR 173 bij scheepswerf Van Zoonen te De Haukes een grondige renovatie ondergaan.

In het kader van het jubileum 75 jaar Afsluitdijk werd in het weekend van 9 en 10 juni op Wieringen een Botterevenement georganiseerd. Hier kwamen maar liefst zeven Wieringeraken op af, zodat de haven van Den Oever met al die aken met WR nummers qua aanzicht weer even vijftig jaar in de tijd terug ging. Op zondag 10 juni werd om 15.00 uur door in totaal dertig bidders en aken bij het Monument een eerbetoon gebracht aan alles

10 juni 2007 om 15.00 uur. De plechtigheid gezien vanaf het officiële schip de Noord-Holland. Tijdens het passeren van dit schip werd in groepjes van vier schepen de fok gestreken als eerbetoon aan de verdwenen Zuiderzeevisserij. Op de achtergrond het Monument (op de plaats waar dijk in 1932 werd gesloten).

wat samen met de Zuiderzee verdwenen is door de aanleg van de Afsluitdijk. In het bijzijn van het schip *Noord-Holland* van Rijkswaterstaat met daarop de Commissaris van de Koningin en de burgemeesters van Wieringen en Wonseradeel streken de deelnemende schepen gelijktijdig de fok om deze na passen weer te hijsen. Het was een goed gevoel dat na alle festiviteiten rond het 75-jarig bestaan van de Afsluitdijk nu ook werd stilgestaan bij alles wat door de Afsluitdijk verloren is gegaan.

De Wieringer visserij vanaf 1960

Door de aanleg van de Afsluitdijk werden de Wieringer vissers gedwongen zich te heroriënteren. De eerste jaren was er nog de Zuiderzeeharing en de ansjovis, maar daarna moesten andere visserijen ontwikkeld worden.

IJsselmeervisserij

Het IJsselmeer bleek goed water voor de paling. De visserij wordt uitgeoefend met palingkistjes, grote fuiken en schietfuiken en duurt van april tot oktober. In maart/april is er daarnaast ook nog de spieringvisserij en in de andere maanden ook nog de snoekbaars. De laatste tien jaar gaat de palingvisserij sterk achteruit en is het aantal Wieringer IJsselmeervisserij ingekrompen tot vier vergunninghouders met twee schepen. Een enorme teruggang vergeleken met vijftig jaar geleden, want in zijn boek 'De IJsselmeervisserij' noemt Dr. A. Schaper nog een aantal van 55 vergunningen in 1958. De palingvangst is verminderd en daarnaast sterk gereguleerd. De teruglopende verdiensten worden de laatste jaren enigszins gecompenseerd door de aanvoer van de Chinese wolhandkrab. Deze exoot is ooit via het ballastwater van vrachtschepen in de Duitse riviermondingen terechtgekomen en heeft inmiddels ook het IJsselmeer ontdekt.

Waddenzee

Het belang van de Waddenzeevisserij is groot. Het belangrijkste product is de mossel. Dit is echter voornamelijk een Zeeuwse aangelegenheid. Reeds vóór 1900 kwamen ze vanuit Zeeland om in de noordelijke Zuiderzee op mosselzaad te vissen. Dit zaad werd dan in Zeeuwse wateren opgekweekt tot volwassen mosselen. Rond 1950 worden de Zeeuwse vissers van hun eigen mosselgronden verdreven door het uitbreken van een ziekte onder de mosselen door een mosselparasiet. Ze krijgen mosselpercelen toegewezen in de Waddenzee en gaan daar nu dus ook kweken. De visserij op wilde mosselen, waarop de Wieringers vissen, wordt van hogerhand aan banden gelegd en uiteindelijk verboden. In navolging van de Zeeuwen gaan de Wieringers nu ook op mosselzaad vissen (dat ze aan de Zeeuwen verkopen) en uiteindelijk hebben een tiental Wieringer schepen ook mosselpercelen toegewezen gekregen. Het kweken van mosselen zat de Wieringers echter niet in bloed en langzamerhand werden de meeste vergunningen aan de Zeeuwen verkocht. Twee mosselschepen - de WR 41 en de WR 55 - hebben het lang uitgehouden, hebben gemoderniseerd en hebben zelfs percelen in Zeeland verkregen. Recentelijk zijn ook deze schepen verkocht, zodat ook het mosselvissen voor de Wieringers verleden tijd is geworden. Dit geldt niet

voor de Zeeuwen, want het merendeel dat als Zeeuwse mosselen wordt verkocht, is opgekweekt in de Waddenzee.

De garnalenvisserij in de Waddenzee bleek voor de Wieringer vissers lucratiever. Voor de gehele Waddenzee zijn er in totaal negentig vergunninghouders (GK-vergunning); de Wieringer vissers hebben er op dit moment achtien in hun bezit. Vanaf 1950 heeft de garnalenvisserij zich steeds verder ontwikkeld en nam voor een deel de plaats in van de visserijen die door de afsluiting verdwenen waren. In de jaren tachtig en negentig ontwikkelde Den Oever zich tot een van de grootste garnalenaanvoerhavens van Nederland. In sommige jaren zelfs de grootste, zoals in 1995 met een totale aanvoer in Den Oever van 2.750.000 kilo.

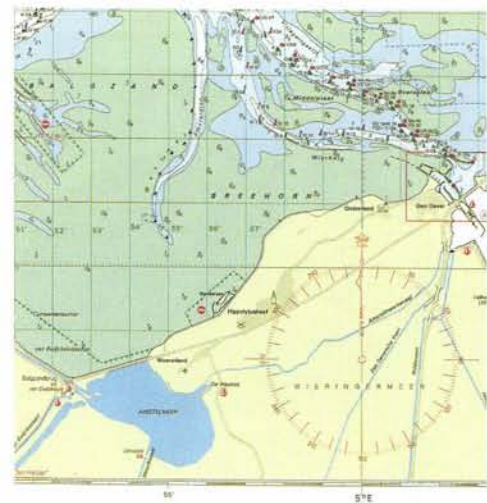
Mosselpercelen in de westelijke Waddenzee in 2001. Noordelijk van de Afsluitdijk is in 90 jaar minder veranderd dan men misschien zou verwachten. Wel is een toename te zien bij het Inschot, het Zuidostrak en onder Terschelling.

Noordzee

Voor de afsluiting van de Zuiderzee werd er door de Wieringers maar weinig op de Noordzee gevestigd. Na de afsluiting verdwenen de visrijke wierwaarden dicht bij huis en werd de Noordzee als visgebied eigenlijk noodgedwongen steeds belangrijker. Tweede van de Wieringer vloot vist tegenwoordig op de Noordzee. Afhankelijk van quota en visbestanden werden door de jaren heen kabeljauw, wijting, tong, schol en garnalen aangevoerd. De laatste jaren zijn langoustines (Noorse kreeftjes) een belangrijk product voor de Wieringer vloot geworden.

Vloot

Na de aanleg van de Afsluitdijk hebben de Wieringer vissers de uitdaging opgepakt en

Voor de Afsluitdijk was het Amsteldiep een stroomgeul met dieptes van 10 tot 17 meter. Op de Waddenzeekaart 1811.3 is daar maar weinig meer van over, het gebied ten noorden van de Amsteldiepdijk verandert alleen nog bij springtij hoogwater in een watervlakte. Ten zuiden van de dijk is het Amstelmeer op de plaats waar vroeger de stroomgeul liep nog wel 5 meter diep.

De WR 18 van Arie de Visser. Een schip met 300 pk en 24 meter lang. Dit soort schepen is kenmerkend voor de Wieringer Noordzeevloot. Met de nettenrol achterop kan op kabeljauw, wijting en langoustines gevist worden. Met de twee stalen bomen aan de grote mast kan met de boomkor op garnalen, tong en schol gevist worden. Net als vroeger worden door het jaar heen verschillende visserijen uitgeoefend

hebben ze zich gericht op andere vismethoden en vissoorten. Na een hoopgevend begin in de vijftiger jaren met goede palingvangst is de IJsselmeervisserij voor Wieringen nog maar van beperkt belang. De visserij op de Noordzee en de garnalenvisserij op de Waddenzee zijn nu de kurk waarop de lokale economie van Den Oever drijft. Vanaf de jaren zeventig maakte de Nederlandse visserij een enorme schaalvergroting door. Schepen uit havens als Urk, Den Helder en Texel varen met motoren van 2000 pk en meer en kennen maar één visserij, die op tong en schol. Binnen dit visserijgeweld vormen de Wieringer vissers een uitzondering, de meeste Wieringer schepen zijn 300 pk. Bovendien worden, gespreid over het jaar, vaak verschillende visserijen uitgeoefend. De Wieringer kleinschaligheid en diversiteit is dus door de jaren heen

altijd gebleven. De Wieringer vloot bestaat op dit moment uit zeventig vissersschepen: ruim veertig voor de Noordzee, een kleine dertig voor de Waddenzee en twee voor het IJsselmeer. De groep Waddenzeeschepen is zeer divers met garnalenvissers, sportvisserijschepen en schepen van zeepierenbedrijven en hardvissers. Daarnaast is de haven van Den Oever nog steeds periodiek gastheer voor een grote vloot van Zeeuwse mosselschepen. Door de ligging tussen IJsselmeer en Waddenzee wordt de haven in de zomermaanden uiteraard ook aangedaan door zeiljachten en. De laatste jaren vooral door charterschepen.

De Haukes

Vóór de Zuiderzeewerken lag de havengebonden bedrijvigheid voornamelijk in de haven van De Haukes. Postboot, beurtschepen, visserij en visafslag zijn allemaal verdwenen, ondanks de uitbreiding van de haven door de aanleg van de Wieringermeer in 1930. De Haukes is nu een jachthaven aan het Amstelmeer. Er is nog een scheepsreparatiebedrijf en er zijn twee watersportverenigingen. Toch zijn er nog herinneringen aan vroeger. Het lokale café heet nog steeds De Postboot. Ook de havenmeesterwoning uit 1891, toen de haven werd aangelegd, staat er nog. Het gebouw is nu in gebruik voor de watersport. Er is zelfs nog visserij; elke dag vaart er nog een palingvisser, de WR 35, vanuit De Haukes uit over het Amstelmeer. Maar wie weet, misschien is er weer toekomst voor De Haukes. Als het hierna beschreven plan doorgaat zou De Haukes via het randmeer weer een verbinding met het IJsselmeer krijgen en daarmee aan de scheepvaartroute route naar Den Helder komen te liggen.

Een van de varianten voor het Wieringer randmeer

Wieringen weer een eiland?

Sinds een aantal jaren zijn er plannen voor de aanleg van een randmeer langs de zuidkant van Wieringen, dus tussen Wieringen en de Wieringermeer. In kranten verschijnen dan artikelen als 'Wieringen binnenkort weer een

eiland'. Een echt eiland zal Wieringen echter nooit meer worden, want het belangrijkste kenmerk van een eiland is nu eenmaal het ontbreken van een vaste verbinding met de wal en die vaste verbinding blijft bij alle randmeerplannen bestaan.

In het project Wieringerrandmeer werken de Gemeenten Wieringen en Wieringermeer, de provincie Noord-Holland en de marktpartijen, verenigd in Lago Wirense (Boskalis en VolkerWessels Vastgoed), nauw met elkaar samen. Er is inmiddels een stuurgroep gevormd en het hele project begint serieus vorm te krijgen. Bij de lancering van het plan was de algemene opinie positief. Het idee om weer rondom water te zien, spreekt de meeste Wieringers toch wel aan. Er staan verschillende varianten op papier, de ene variant bevat wat meer water dan de andere variant. Maar van water alleen kan een mens niet leven en dus ook geen randmeer aanleggen. De verschillende varianten voorzien dan ook in de bouw van 2.150 woningen langs het meer of op eilandjes in het meer. Door deze geplande grootschalige woningbouw van de projectontwikkelaars zijn de meningen van de Wieringers over het ambitieuze project inmiddels flink verdeeld geraakt en raken de gemoederen soms verhit. Water rond Wieringen roept bij veel mensen gevoelens op van nostalgie; misschien een verlangen naar de kleinschaligheid en overzichtelijkheid op het eiland Wieringen van rond 1900, toen de dienstregeling van de postboot de mogelijkheid tot contact met de vaste wal bepaalde. Die tijd is geweest en voorgoed voorbij. Wat wel bleef, is het wad aan de noordkant, het IJsselmeer aan de oostkant en het Amstelmeer aan de westkant. Water tot aan de horizon geeft op Wieringen nog steeds een gevoel van rust en ruimte. Als deze ruimte aan de zuidkant echter wordt ingevuld met 2.100 woningen zal de rust die Wieringen toch ook de afgelopen 75 jaar nog gekenmerkt heeft voor altijd tot het verleden behoren. Misschien staat er dan over 75 jaar weer een reeks artikelen in Spiegel der Zeilvaart met als onderwerp 'Wieringen voor, tijdens en na het Wieringerrandmeer'.

Bronvermelding

Bij de gegevensverzameling is gebruik gemaakt van de boeken *Vissers van Wieringen* en *Havens van Wieringen*, door C. Tjissen en van informatie verstrekt door Kees Hos. De foto's en illustraties zijn afkomstig van de Historische Vereniging Wieringen, Gemeente Wieringen, RIVO Yerseke, B. Barelds, A. Meeldijk, G. van der Veen en B. Wiegman.